

Перспективи протистояння США та Китаю: вплив на геополітичні процеси і розвиток ситуації навколо Тайваню

Аліна Гриценко

Видавець

Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ)

Автор

Аліна Гриценко, докторка філософії з політології, співзасновниця аналітичної мережі Research Solutions

Усі права захищені. Запити щодо рецензійних примірників та інші звернення стосовно цієї публікації слід надсилати видавцю. Відповідальність за погляди, висновки та рекомендації, висловлені в даній публікації, повністю покладається на автора (авторів), і їх інтерпретації не обов'язково відображають погляди чи політику Фонду Конрада Аденауера.

Публікація підготовлена в рамках проекту «Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства» Центру міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ).

© 2025 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ)

вул. Богомольця Академіка, 5, кв. 1, 01024 Київ, Україна

Тел.: +380444927443

<https://www.kas.de/en/web/ukraine>

© 2025 Центр міжнародної безпеки

вул. Бородіна Інженера, 5-А, 02092 Київ, Україна

Тел.: +380999833140

<https://intsecurity.org/>

Зміст

Резюме	4
Сутність американо-китайського протистояння	5
Стратегічне змагання за лідерство	7
“Тайванське питання”	10
Сценарії розвитку ситуації у Тайванській протоці	13
Стратегічна невизначеність щодо Тайваню	19
Висновки	22

Резюме

Неминуча та фатальна конфронтація, як її описував Фукідід у його “Історії Пелопонеської війни” та осучаснена професором Гарвардського університету Гремом Елісоном (“Приречені воювати”), сьогодні застосовується до суперництва між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою, яке певною мірою повторює колишнє велике протистояння між США та СРСР. Такий підхід цілком правомірний, адже ідеться про дві космічні, ядерні, економічно розвинуті, демографічно потужні та політично амбітні супердержави із сучасними збройними силами, інтереси яких перетинаються у багатьох аспектах.

Хоча на відміну від біполярного світу часів Холодної війни, нинішнє протистояння відбувається в умовах глибокої економічної взаємозалежності між двома державами, що ускладнює як пряме військове зіткнення, так і досягнення об’єктивної стратегічної переваги. США намагаються стримати зростання впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні, підтримуючи союзників і розвиваючи мережу “мініальянсів”, тоді як Пекін, своєю чергою, кидає виклик установленим правилам сучасного світопорядку, інвестуючи у розвиток незахідних коаліцій (не “антизахідних”, а “незахідних”, себто альтернативних). У цьому контексті конфронтація набуває форми стратегічного суперництва, де ключовими інструментами стають не лише військова компонента, а й торгівля, інновації, технології та ідеологічне змагання за моделі майбутнього світового устрою.

Сутність американо-китайського протистояння

Погляд Китаю на конфронтацію зі США обґрунтований кількома основними принципами, включаючи історичний контекст і досвід колоніального приниження. Китайська політична еліта розглядає сучасну конкуренцію зі США крізь призму так званого “століття приниження” (百年国耻) — періоду китайської історії, що починається з Першої опіумної війни (1839-1842 рр.) і закінчується в 1949 перемогою Китайської Народної Республіки в Громадянській війні. За цей час у результаті воєн, принизливих нерівноправних договорів, нав’язаних імперіалістичними державами, в тому числі в результаті інтервенції Альянсу восьми держав у 1900 році, імперія Цін фактично перетворилась на напівколоніальну державу, втративши суверенітет (встановлення іноземного контролю над митною системою, консульська юрисдикція, екстериторіальність, створення концесій та селтльментів, право тримати війська у Північному Китаї, поділ країни на “сфери впливу”, широкий ідейний вплив (місіонерська діяльність). Наслідки експлуатаційного колоніалізму в історії породжують почуття несправедливості та зумовлюють бажання відродити колишню велич — “Make China Great Again”. А Сполучені Штати часто сприймаються в Пекіні як спадкоємці старих імперій — держав, що прагнуть обмежити зростання Китаю.

При цьому, у китайських політичних еліт викликає роздратування й внутрішнє несприйняття факт того, що сучасний світовий порядок формується та очолюється державою з історією менш ніж у 250 років. Китай є однією з найдавніших цивілізацій Євразії, культура якої вплинула на багато країн континенту, зокрема через поширення філософських учень (конфуціанство, даосизм), китайської писемності (особливо в Східній Азії), технічних винаходів (компас, папір, друкарство, порох), елементів мистецтва, архітектури та кулінарних традицій. До того ж, із більшості стародавніх цивілізацій китайська продовжує успішно функціонувати в наш час, тоді як інші стародавні культури (месопотамська, єгипетська, мезоамериканські) загинули. Цей чинник спонукає політичні еліти до умовиводів про нерівноправність світопорядку, в якому одній із фундаментальних цивілізацій відводиться другорядне значення.

Така логіка є однією з ключових причин активізації та зміцнення націоналістичної риторики у КНР за часів керівництва Сі Цзіньпіна. “Велике відродження китайської нації” є однією з основних задач політичної стратегії Сі Цзіньпіна, який у 2012 р. представив концепцію “китайської мрії” (中国梦). При цьому, з огляду на етнічну та конфесійну неоднорідність населення в Китаї під нацією розуміється макроспільнота, об’єднана спільними культурним та ідейним ідентифікаторами. Тобто стратегія КНР спрямована не просто на досягнення економічного чи військового паритету з США, а й на виправлення “історичної несправедливості” та затвердження держави у якості як цивілізаційної потуги.

У той же час, американські еліти завжди сприймали США як “виняткову націю”, “місто на горі”, цивілізаційний проєкт, носія універсальних цінностей демократії, прав людини та ринкової економіки. Це уявлення корениться в глибокій історичній традиції, що починається ще з пуритан, які емігрували до Нового Світу та дотримувалися ідеї про свою винятковість, вважаючи себе “народом, обраним Богом”. Своє переселення вони обґрунтовували різними причинами, зокрема, еміграція описувалася як служіння — заселення порожніх земель, поширення християнства та встановлення нової пуританської церкви. Пуритани вбачали свою місію в тому, щоб створити на новому континенті ідеальне суспільство, яке стало б зразком для решти світу — новий духовний і соціальний порядок, що втілював би божественну волю на землі. Вони прагнули створити християнську спільноту, де моральна чистота та соціальна справедливість стали б основними принципами життя. Ці ідеї сформували основи американської винятковості (American exceptionalism). Відповідно до цієї філософії, Сполучені Штати — держава, яка повинна захищати не лише власні національні інтереси, але й мають обов’язок, як моральний авторитет для решти світу, підтримувати глобальний порядок, який сприяє миру, свободі та стабільності. Американські еліти, як переможці у Другій світовій війні, що допомагали відродити Європу, і, особливо після розпаду Радянського Союзу, як переможці у Холодній війні, сприймали себе як архітекторів міжнародного порядку та носіїв історичної місії формувати глобальні стандарти — демократії, прав людини, вільного ринку та верховенства права.

У Чжуннаньхаї глобальна роль США трактується зовсім інакше. Зокрема, епізоди на кшталт вторгнення в Ірак чи Афганістан Пекін сприймає не як зусилля зі створення демократичного світу, а як продовження колоніальної політики європейських імперій XIX століття — насильницьке нав’язування політичних і ціннісних моделей. У той час як Вашингтон щиро вважає демократію універсальним рецептом досягнення добробуту для всіх народів, Пекін пропагує можливість множинних моделей розвитку. Сі Цзіньпін часто каже, що немає “поганих” країн. “Немає на світі двох однакових листочків і немає країн з однаковою історією, культурою і державним устроєм. У кожній історії, культурі і державному устрої своя унікальна гідність і перевага, їх не можна ділити на хороші і погані. Питання полягає в тому, наскільки здатний відповідати реаліям країни такий устрій, як він підтримується народом, чи ефективно забезпечує політичну стабільність, суспільний розвиток і добробут населення, а також прогрес людства. Культура і суспільний устрій країн бувають історично різними, що і визначає особливість цивілізації”. Така риторика послідовно відкидає ідею уніфікації світу за західними лекалами, які з погляду Китаю є не універсальними, а чужорідними, особливо для давніх цивілізацій як китайська або, наприклад, арабська.

Таким чином, суть протистояння між США та Китаєм полягає в глибокому філософському та світоглядному розходженні. Це — зіткнення двох уявлень про світовий порядок, ролі держави, природу справедливості та легітимності влади. Звичайно, це протистояння набуває конкретних форм насамперед в економічному, військовому та технологічному вимірах.

Стратегічне змагання за лідерство

Економіка Китаю за останні три десятиліття показала феноменальний ріст, що вивело країну на друге місце в світі після США за розміром ВВП. У 1980-х роках Китай лише почав переходити від централізовано планованої економіки до ринкових реформ, що сприяли прискореному розвитку. Зараз Китай є найбільшим виробником у світі, експортером і важливим гравцем на міжнародних фінансових ринках. Його сильні сторони включають масштабне виробництво, інфраструктурний розвиток, значний внутрішній ринок і технологічні інновації, особливо в таких сферах, як штучний інтелект і 5G.

Однак економіка Китаю має й свої слабкості. Китай стикається з проблемами в області внутрішнього споживчого попиту, нерівності в доходах, а також з необхідністю адаптувати свою економіку до старіння населення. Крім того, високий рівень заборгованості, зокрема у корпоративному секторі, залишається значною проблемою для країни. Також, важливою перешкодою є екологічні проблеми, оскільки Китай є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища в світі, що ставить під загрозу сталий розвиток.

З іншого боку, економіка США залишається найбільш інноваційною в світі, особливо в таких галузях, як технології, фінансові послуги та оборонна промисловість. США також мають великий внутрішній ринок, здатний підтримувати економічне зростання, навіть попри зовнішні виклики. Американська економіка, однак, зіштовхується з такими проблемами, як значний державний борг, нерівність доходів і залежність від імпорту, зокрема в таких сферах, як енергетика та високотехнологічні товари.

Незважаючи на ці відмінності, економіки Китаю та США тісно взаємопов'язані. Китай є найбільшим торговим партнером США і важливим постачальником товарів, в той час як США залишаються одним із головних імпортерів китайських товарів. Крім того, Китай є одним з найбільших власників американського боргу. Взаємні інвестиції між країнами величезні, і зміни в економіках однієї з них можуть мати серйозні наслідки для іншої.

Пекін став не лише економічним конкурентом, але й важливим гравцем у таких критичних сферах, як виробництво високих технологій, штучний інтелект і квантові технології. Особливу тривогу викликають амбіції Китаю стати лідером в технологічних індустріях, що спостерігається, зокрема, в рамках ініціативи "Made in China 2025", яка передбачає посилене виробництво і розвиток технологій, що потенційно можуть позбавити США економічної переваги. Зокрема, у сфері 5G, коли Китай через компанію Huawei став світовим лідером. Водночас США ставлять під сумнів безпеку китайських технологій і активно лобіюють у міжнародній спільноті за заборону або обмеження участі китайських компаній у розбудові глобальної технологічної інфраструктури.

Крім того, Китай активно працює над створенням альтернативних глобальних альянсів і структур, які допомогли б йому послабити домінування США в глобальній політиці та економіці. КНР не лише розвиває політичні і військові союзи, такі як Шанхайська організація співпраці (ШОС), але й активно висуває нові концепції (New Asian Security, Global Development Initiative, Global Civilization Initiative та Global Security Initiative), спрямовані не тільки на якісну зміну світової архітектури безпеки та розвитку, але й на те, щоб кинути виклик США та поставити під сумнів правильність цінностей, ідей і правил, які вони підтримують.

Прикладом тому є БРІКС, який не є наразі повноцінним альянсом або блоком, а скоріш об'єднанням країн, незадоволених економічним домінуванням США та такими структурами, як СОТ, МВФ і Світовий банк. БРІКС став майданчиком для розробки альтернативних фінансових механізмів, таких як створення власних інвестиційних банків і валютних резервів (Новий банк розвитку (НБР), відомий також як Банк БРІКС), з метою отримати більшу автономію і меншу залежність від долара США, хоча успішність та ефективність діяльності цього об'єднання викликає певні сумніви.

Однією з ключових стратегічних цілей Китаю є міжнародна роль юаня як глобальної резервної валюти. Пекін активно просуває використання юаня в двосторонніх торгових угодах з країнами на кшталт Росії, Ірану, Індії та країнами Африки. Багато з цих країн мають спільний інтерес у відмові від долара США через санкції або економічні обмеження, накладені США, які багатьма вважаються інструментом політичного тиску. Одним із ключових напрямків є розширення застосування юаня в міжнародних фінансових інструментах, таких як облігації та деривативи. Китай активно працює над створенням альтернативних фінансових майданчиків і ініціатив, як, наприклад, "петро-юань", що використовується у нафтових угодах замість долара. Це також вказує на те, що Китай, попри великі вигоди від глобалізації і вільної торгівлі, шукає нові шляхи для змін в міжнародній фінансовій системі, зокрема в контексті нового багатопольярного світу, де домінування США має бути зменшено.

У військовому плані, Китай відчуває наростання загрози з боку США, особливо в Індо-Тихоокеанському регіоні, де Вашингтон укріплює оборонні позиції через розширення співпраці із союзниками, зокрема Японією, Південною Кореєю та Австралією, а також у південній частині Тихого океану за рахунок малих острівних держав. Китай своєю чергою активно нарощує військову могутність, фокусуючи зусилля на модернізації Збройних сил, розробці новітніх ракетних технологій, авіації та флоту, що створює нові точки напруги в регіоні, зокрема в Тайванській протоці і Південно-Китайському морі.

Протистояння між США та Китаєм вже не обмежується лише територією Землі, а виходить за її межі, охоплюючи космос як новий фронт стратегічного суперництва. Китай активно розвиває космічну програму, ставши одним із провідних гравців у цій сфері. Китайська космічна станція "Тяньхе" і запуск місій на Місяць і Марс стали символами амбіцій КНР в освоєнні космосу. США, в свою чергу, зберігають лідерство в космічній галузі завдяки NASA, численним приватним ініціативам і

амбіціям щодо колонізації Місяця та Марсу, що реалізовується за рахунок таких програм як “Artemis” та іншими великими проєктами.

Однак космічна гонка між двома країнами не обмежується лише дослідженнями чи науковими досягненнями, а має військовий та безпековий виміри. Китай активно інвестує в розвиток космічних технологій подвійного призначення, у той час як Сполучені Штати висловлюють занепокоєння через потенційну загрозу військової експансії Китаю в космосі, зокрема через розвиток протикосмічної зброї.

У майбутньому відносини між Китаєм і США, найвірогідніше, залишатимуться напруженими, але водночас гнучкими — від відкритої стратегічної конкуренції до обережного співіснування у сферах, де взаємна залежність усе ще сильна (боротьба зі змінами клімату, наркотрафіком, тероризмом тощо). Обидві держави зосередяться на побудові паралельних архітектур впливу — економічних, технологічних, безпекових — що поступово кристалізують нову біполярність XXI століття. Водночас ризик непередбачуваного зіткнення зростатиме, адже все більше сфер — від космосу до штучного інтелекту — стають аренами без чітких правил гри. І хоч конфронтація буде набирати нових форм, наріжним каменем, що визначатиме її траєкторію, залишиться ситуація у Тайванській протоці.

“Тайванське питання”

Пекін розглядає Тайвань як невід’ємну частину своєї території, тимчасово відірвану в результаті громадянської війни 1945–1949 років через послаблення китайської держави внаслідок зовнішньої інтервенції європейських імперій. Тобто, з одного боку — втрата острова є наслідком “століття приниження”, а встановлення юрисдикції КНР над Тайванем є історичною місією “возз’єднання нації”. З іншого боку, Тайвань сприймається у Чжуннаньхаї як “бунтівна провінція”, що підлягає поверненню — мирним шляхом або, у разі потреби, з використанням сили. У цьому контексті контроль над островом символізуватиме легітимність Комуністичної партії Китаю (КПК) як єдиного політичного центру, що має право на представлення єдиного китайського народу на міжнародній арені.

Ключову роль у формуванні політики Пекіна щодо Тайваню відіграє також геостратегічний чинник. Тайвань розташований у так званому “першому острівному ланцюгу”, що має стратегічне значення для контролю над Індо-Тихоокеанським регіоном. Острів є важливою ланкою в ланцюгу природних бар’єрів, що забезпечують захист китайського узбережжя від потенційних військових загроз. З його допомогою Китай може контролювати важливі морські шляхи, які є критичними для забезпечення торгівлі, енергетичних постачань і безпеки регіону.

З геостратегічної точки зору, Тайвань є ключовим об’єктом для забезпечення домінування КНР у важливих акваторіях, таких як Південно-Китайське море, яке є багатим на ресурси та є важливим торговим маршрутом. Контроль над островом дозволить Китаю розширити зону впливу і змінити баланс сил у регіоні, що, в свою чергу, дозволить йому зміцнити контроль над доступом до морських комунікацій.

Крім того, стратегічне значення Тайваню полягає у його можливості служити як плацдарм для розширення китайської військової та політичної присутності в регіоні.

Хоча Сі Цзіньпін під час XX з'їзду КПК восени 2022 року підкреслив прихильність до "мирного об'єднання" (和平統一) на основі моделі "одна країна, дві системи" (Сі також заявляв, що це великий витвір соціалізму з китайською специфікою та найкраща інституційна структура для підтримки довгострокового процвітання і стабільності у Гонконгу та Макао після їхнього повернення) та попередив "сепаратистські сили", що Пекін не відмовляється від використання сили для захисту інтересів Китаю. "Вирішення питання Тайваню та досягнення повного об'єднання Батьківщини є незмінною історичною задачею партії, спільним прагненням усіх китайських синів та дочок і неминучою вимогою для реалізації великого відродження китайської нації". За словами Генрі Кіссінджера, який був посередником у нормалізації відносин у 1970-х роках, Мао Цзедун сказав Річарду Ніксону, що Китай може чекати століття на повернення Тайваню.

Попри заяви щодо мирного возз'єднання, КНР відкрито демонструє готовність застосувати силу у випадку зміни дипломатичного статусу Тайваню тобто проголошення незалежності. У "Законі про протидію сепаратизму", ухваленому у 2005 році, прямо зазначено, що військове втручання можливе у разі "сепаратистських дій, які ведуть до відокремлення острова від материкової частини". Останніми роками Пекін активізував повітряні й морські операції поблизу Тайваню, зокрема моделюючи сценарії блокади або вторгнення.

Це викликає серйозне занепокоєння з боку США, які мають низку зобов'язань перед Тайванем, визначених Законом про відносини з Тайванем (Taiwan Relations Act). Закон був ухвалений в 1979 році після того, як США офіційно визнали КНР і встановили дипломатичні відносини з Пекіном з метою об'єднання спільних зусиль проти СРСР. Однак, попри відсутність офіційних дипломатичних відносин з Тайванем, цей закон закріплює обов'язок США щодо підтримки острова, зокрема, Штати зобов'язані постачати Тайваню зброю і техніку для підтримки обороноздатності. США прагнуть не допустити силового врегулювання "тайванського питання" з боку Китаю і виступають проти будь-яких спроб зміни

статусу острова немирним шляхом. Втім, підтримка Тайваню з боку США, зокрема в оборонній сфері, у Пекіні трактується як форма зовнішнього втручання у внутрішні справи Китаю і викликає категоричну агресію. Однією з причин цього є побоювання, що США за рахунок військово-технічної співпраці поступово перетворюють острів на військову базу. Ці побоювання є відображенням синдрому “обложеної фортеці”, глибоко вкоріненого відчуття вразливості перед навколишнім світом, що є результатом історичної травми колоніального минулого. Відповідно, навколишній світ постає як джерело перманентної загрози, а збільшення присутності зовнішніх гравців біля кордонів Китаю сприймається як виклик національній безпеці та суверенітету. Така ментальна установка лише загострює дилему безпеки в американо-китайських відносинах. За відсутності ефективної прямої комунікації між країнами така динаміка здатна призвести до небезпечної ескалації в майбутньому.

Більш того, Сполучені Штати активно працюють над тим, щоб утримувати Тайвань від ізоляції на міжнародній арені. Хоча Китай проводить активну дипломатичну кампанію з метою обмеження кількості країн, які визнають Тайвань або підтримують його на міжнародному рівні. Після припинення дипломатичних відносин з Науру в січні 2024 року Китайська Республіка підтримує офіційні дипломатичні відносини з 11 країнами-членами ООН та Святим Престолом, а неформальні відносини підтримуються майже з 60 державами. Агентства іноземних урядів, такі як Американський інститут на Тайвані, діють як де-факто посольства на острові, а Тайбей має аналогічні де-факто посольства та консульства у більшості країн під такими назвами, як “Тайбейське представництво” (TRO) або “Тайбейський економіко-культурний (представницький) офіс (ТЕСО). Також США завжди виступають за включення Тайваню до міжнародних організацій і форумів, де це можливо. Наприклад, тайванські представники були запрошені на Саміт за демократію у 2021, 2023 та 2024 роках, ініційованого адміністрацією Дж.Байдена. При цьому США дотримуються “політики одного Китаю”, яка вимагає від держав не визнавати Тайвань як окрему державу, але при цьому не обмежують свою підтримку Тайваню в інших сферах.

Інтерес США до Тайваню зумовлений поєднанням стратегічних, економічних і ціннісних міркувань. Тайвань, як вже було зазначено, має геостратегічне значення як частина так званої “першої острівної дуги”, що стримує військову експансію Китаю в Тихий океан. Втрата Тайваню у випадку переходу під юрисдикцію КНР, суттєво посилює позиції Пекіна в регіоні, підірвала б баланс сил і поставила під загрозу союзників США, таких як Японія та Філіппіни. Крім того, Тайвань є важливим елементом глобального технологічного ланцюга постачання, адже саме тут розташована компанія TSMC — найбільший у світі виробник напівпровідників, від яких залежить оборонна й цифрова промисловість США.

Водночас Тайвань уособлює демократичну альтернативу авторитарному Китаю, і його підтримка з боку США — не лише питання безпеки, а й сигнал глобальній солідарності демократичних країн. Проте статус Тайваню як символу демократії та інтереси США навколо нього неминуче впливають на безпекову динаміку регіону, відкриваючи простір для різних сценаріїв розвитку ситуації в Тайванській протоці.

Сценарії розвитку ситуації у Тайванській протоці

Один із можливих сценаріїв — збереження статус-кво, коли Тайвань і КНР продовжують взаємодіяти, хоча напружена, але контрольована рівновага зберігатиметься. У межах цього варіанту зберігається невизначеність: Тайвань функціонує як де-факто незалежна держава, водночас КНР продовжує наполягати на принципі “єдиного Китаю” і не відмовляється від можливості силового “об’єднання” у майбутньому. Проте навіть такий відносно стабільний сценарій залишається крихким оскільки Китай продовжуватиме зміцнювати військові спроможності в регіоні, а Тайвань — активно підвищувати обороноспроможність. Тайвань дедалі тісніше співпрацюватиме зі США та іншими партнерами, інвестуючи в оборонні технології, реформуючи збройні сили. Це, своєю чергою, може сприйматися Пекіном як провокація або поступове просування до незалежності, що підвищуватиме ризик інцидентів через помилкові оцінки.

Збереження статус-кво залишається високоймовірним, не в останню чергу, через настрої на острові. За останні десятиліття на Тайвані фактично сформувалася нова політична нація, адже багато людей, зокрема молодь до 40 років, не ідентифікують себе як китайців, а виключно як тайванців і не вважають материковий Китай “прабатьківщиною”. Це підкріплюється розвитком демократії, економічним процвітанням та розвиненою культурною ідентичністю, що відрізняється від континентального Китаю.

Окрім цього, корінне населення Тайваню, яке складається з різноманітних етнічних груп, що історично жили на острові задовго до прибуття біженців з материкового Китаю, має своєрідне і, часом, суперечливе ставлення до питання про об’єднання з Китаєм. Ці народи, серед яких найбільш чисельними є аміс, атіа, пенанг, кабао, мають давню і багатогранну культуру, автентичні мови, релігії та традиції, які часто відрізняються від домінуючої культури, експортованої з материкового Китаю. У соціально-політичному контексті корінні народи Тайваню традиційно відстоюють автономію і самобутність. З огляду на історичні травми, зокрема, на період колонізації, а також тривалий процес асиміляції під владою різних імперій, включаючи Китай, вони ставляться до ідеї об’єднання з Китаєм з насторогою.

Таким чином, для КНР інтеграція Тайваню буде надзвичайно проблематичною, оскільки спротив населення буде набагато сильнішим, ніж може здатися на перший погляд. Уроки російсько-української війни, коли українці виявили жорсткий опір російській армії, і саме недооцінка настроїв місцевого населення стала однією з ключових причин невдачі російського вторгнення, є важливим сигналом для Китаю. Цей досвід, що продемонстрував важливість розуміння

національних почуттів і прагнень людей у контексті будь-якої спроби зміни політичного статусу, без сумніву, буде врахований у майбутньому Пекіном.

Більш того, різні політичні партії (Демократична прогресивна партія (ДПП), Гоміньдан) та лідери на Тайвані хоча мають дещо різні погляди на майбутнє острова, однак переважно погоджуються із думкою про необхідність відмови від інтеграції з материковим Китаєм. ДПП, на чолі з Лай Цинде, президентом Тайваню з травня 2024 року, активно підтримує статус-кво і прагне зберегти автономію острова без прямого конфлікту з Китаєм. Ця партія має найбільш виражену прихильність до ідеї незалежності Тайваню, хоча офіційно не проголошує зміну дипломатичного статусу через потенційні загрози з боку Китаю. Лай Цинде неодноразово [наголошував](#), що Тайвань вже є суверенною державою з назвою “Китайська Республіка”, тому нема потреби у формальному проголошенні незалежності. Зокрема, в інавгураційній промові він [зазначив](#), що Тайвань існує як держава, доки має суверенітет. Він також [висловлював](#) готовність до співпраці з Китаєм, але підкреслював важливість захисту суверенітету та демократії Тайваню, а також поваги з боку Пекіну. Партія Гоміньдан на чолі з Хоу Юй традиційно виступає за поступову інтеграцію Тайваню з материковим Китаєм, зберігаючи при цьому певну автономію. Тобто фактично партія підтримує офіційний підхід КНР — “одна країна, дві системи”, але з умовою, що Тайвань зберігатиме демократичну систему та автономію. Однак, він підкреслював, що Конституція Республіки Китай не містить положень про “незалежність Тайваню”, і тому він [дотримується](#) позиції, що майбутнє Тайваню має визначатися його громадянами в межах чинної конституційних норм. Позиція Тайванської народної партії щодо незалежності Тайваню полягає в підтримці збереження статусу-кво, без офіційного проголошення незалежності чи об’єднання з КНР. Засновник партії та кандидат у президенти на виборах 2024 року Ко Вен-чже неодноразово підкреслював, що оголошення незалежності призведе до війни, а тому є неприйнятним варіантом. Нова партія послідовно виступає проти незалежності Тайваню та підтримує об’єднання з материковим Китаєм. Заснована в 1993 році як відгалуження від Гоміньдану, партія займає правоконсервативну позицію та є частиною Пан-блакитної коаліції. У 2019 році тодішній голова партії Юй Му-мін представив план об’єднання Тайваню з Китаєм за принципом “одна країна — дві системи”, який передбачав збереження багатопартійної системи, але включає заборону на рух за незалежність, скорочення збройних сил, припинення закупівель американської зброї та участь Тайваню в ініціативі “Один пояс, один шлях”. При цьому ідея про інтеграцію до КНР поступово втрачає популярність з огляду на зміни у самоідентифікації населення, яке дедалі більше схильне розглядати КНР як ворожу політичну одиницю.

Інший сценарій розвитку ситуації у Тайванській протоці передбачає можливу військову ескалацію. У разі військового вторгнення Китай, ймовірно, намагатиметься провести швидку операцію з метою захоплення ключових об’єктів на Тайвані, зокрема аеропортів, портів, військових баз та урядових установ, щоб підкорити територію до того, як США або інші союзники Тайваню зможуть надати ефективну допомогу, адже США, ймовірно, будуть змушені відповісти тим чи іншим чином, оскільки мають зобов’язання допомогти Тайваню в разі нападу через Закон

про відносини з Тайванем 1979 року. Зокрема, США можуть надати Тайваню значну військову допомогу, зокрема у вигляді постачання сучасної зброї, техніки, боєприпасів та розвідданих, не втручаючись у конфлікт безпосередньо.

Цілком імовірно, що Китай почне військову операцію з кібератак, аби послабити зв'язок острова із зовнішнім світом і знищити інформаційні системи, що включають урядові мережі, військові комунікації, системи управління та контролю за силами оборони. Метою таких атак буде порушення або повне знищення можливості обміну інформацією та управління силами в реальному часі. Це може ускладнити реагування на вторгнення та координування оборонних операцій. Китай може здійснити радіоелектронні атаки для блокування або дезорганізації радіозв'язку, навігаційних систем (наприклад, GPS), а також інших комунікаційних каналів, необхідних для роботи військових підрозділів та управлінських структур. Китай може намагатися вивести з ладу або знищити супутникові системи, які використовуються для навігації, розвідки та зв'язку, щоб ускладнити проведення операцій на місці та позбавити Тайвань доступу до важливих даних у реальному часі.

Китай, ймовірно, спланує інтенсивну авіаційну кампанію, використовуючи винищувачі, бомбардувальники та дрони для нанесення ударів по ключових інфраструктурних об'єктах. Це буде супроводжуватись ударами ракетними комплексами по важливих військових базах, командних пунктах, аеродромах та інших стратегічних об'єктах, щоб максимально ослабити оборону острова перед основною фазою вторгнення.

Наступним етапом, вірогідно, буде висадка десанту в кількох місцях на узбережжі Тайваню. Південне узбережжя Тайваню є одним з найбільш ймовірних напрямків для висадки, оскільки цей регіон має кілька важливих портів, зокрема місто Гаосюн, яке є найбільшим портом на острові. Південний регіон також відрізняється відносно слабкою обороною в порівнянні з північними та центральними частинами острова, що робить його привабливим для швидкого наступу. Крім того, китайські війська можуть спрямувати свої зусилля на центральне узбережжя, зокрема на місто Тайчжун, яке є важливим промисловим і транспортним центром. Захоплення цієї території дозволило б забезпечити контроль над ключовими інфраструктурними об'єктами, що є важливим для подальшого розвитку військових операцій. Прилеглі райони також можуть стати об'єктами для десантних операцій, оскільки це дозволило б створити плацдарм для подальших бойових дій на південь чи центральну частину острова. Висадка десанту може включати використання різних методів, таких як парашутний десант, амфібійні війська та спеціальні підрозділи, що дозволяє забезпечити швидкий і одночасний удар на кількох напрямках.

Повномасштабне вторгнення Китаю на Тайвань залишається можливим, однак станом на 2025 рік виглядає малоімовірним з кількох ключових причин.

По-перше, хоча Китай має чисельні та технічно оснащені збройні сили, важливо зазначити, що Народно-визвольна армія Китаю (НВАК) не має досвіду ведення

бойових дій, особливо на таких складних та віддалених театрах війни. Тайвань, своєю чергою, добре підготовлений до оборони, має розвинену систему протиповітряної оборони, ракетні комплекси та сучасне озброєння. Це ускладнює перспективи успішного захоплення острова без значних людських та матеріальних втрат, що може послабити авторитет КПК. У новорічній промові 2024 року Сі Цзіньпін [заявив](#): “Ми, китайці по обидва боки Тайванської протоки, належимо до однієї родини. Ніхто і ніколи не зможе розірвати родинні зв'язки між нами, і ніхто і ніколи не зможе зупинити возз'єднання Китаю, що є питанням часу”. Проте початок повномасштабної війни проти Тайваню може глибоко підірвати цю наративну основу. Війну, в якій загинуть тисячі “китайців по обидва боки протоки”, неминуче спричинить моральну дилему і для війська, і для суспільства. Таке “возз'єднання”, яке супроводжується кровопролиттям і фактично братовбивчою війною, може бути сприйняте як стратегічна катастрофа, що дискредитує партійне керівництво та зруйнує концепцію “єдності китайської нації”, яку Пекін довгі роки активно просував.

Додатково варто врахувати міжнародну ситуацію. Китай вже стикається з економічними санкціями та технологічними обмеженнями, і нові кроки у разі вторгнення до Тайваню можуть суттєво посилити ці тенденції. Хоча повномасштабна ізоляція Китаю малоімовірна з огляду на його системну інтеграцію у світову економіку, Захід, найімовірніше, зосередиться на посиленні цільових санкцій у сферах високих технологій — наприклад, напівпровідників, авіоніки, телекомунікацій — а також на обмеженні доступу китайських компаній до капіталу та ноу-хау. Крім того, різке загострення безпекової ситуації у регіоні призведе до зростання ризиків для бізнесу, що змусить транснаціональні корпорації пришвидшити вихід з китайського ринку або перенесення ланцюгів постачання в інші країни Південно-Східної Азії. У довгостроковій перспективі це може означати структурне уповільнення економіки КНР, посилення капітального відтоку та ерозію довіри до політики КПК.

Експерти розходяться в думках щодо ймовірності та часу вторгнення Китаю. Головнокомандувач військами США в Індо-Тихоокеанському регіоні адмірал Філіп С. Девідсон попереджав у 2021 році, що Китай може спробувати вторгнутися на Тайвань протягом наступного десятиліття, але деякі експерти вважають, що таке вторгнення відбудеться пізніше. Інші називають 2049 рік як критичну дату, адже саме того року КНР святкуватиме 100-річчя існування і Сі [наголошував](#), що об'єднання з Тайванем є важливим для реалізації “китайської мрії”, яка передбачає відновлення статусу КНР як світової держави.

Загроза воєнного вторгнення Китаю на Тайвань домінує у світовій експертній дискусії. Водночас, набагато менше уваги приділяється аналізу того тренду, що вже розгортається багато років: Пекін [прагне](#) захопити, не зробивши жодного пострілу. Відтак, ще одним можливим сценарієм є гібридний конфлікт, в якому Китай і Тайвань (за підтримки США) можуть вести боротьбу не на полі бою, але й у кіберпросторі та економічному полі. Китай активно розвиває кіберспроможності, і в разі загострення ситуації можна очікувати кібератак на критичну інфраструктуру Тайваню та його союзників. Замість того, щоб розпочати повномасштабний

наступ, Китай нарощує тиск на острів за різними напрямками: політичне втручання (за рахунок окремих партій та політичних лідерів), економічний тиск, інформаційні операції, кібератаки та дипломатична ізоляція. Ці маніпуляції відбуваються на тлі перманентних військових провокацій. Підхід Сі Цзіньпіна зрозумілий: він воліє поступово змусити Тайвань капітулювати, аніж розпочинати відкриту війну. Наприкінці 2024 року американська розвідка повідомила, що хоча Пекін і надалі налаштований встановити контроль над Тайванем, у Чжуннаньхаї [вагаються](#) щодо прямого збройного конфлікту, адже війна за Тайвань може обійтися світовій економіці у 10 трильйонів доларів, що значно більше, ніж втрати, спричинені війною Росії проти України або пандемією COVID-19.

Одним із можливих варіантів розвитку ситуації навколо Тайваню є блокада острова з боку КНР, що дозволить Пекіну досягти цілей без необхідності застосування прямої військової сили. Як острів, розташований за 160 кілометрів від узбережжя Китаю, Тайвань має природну перевагу у вигляді протоки як морського бар'єра, який ускладнює проведення повномасштабного вторгнення. У районі Тайванської протоки є потужні течії, часті тайфуни, що створює додаткові ризики для проведення військових операцій. Водночас, саме навколишня акваторія дає Китаю можливість запровадити морську блокаду, щоб поступово змусити тайванців до капітуляції. У разі морської блокади Тайваню з боку Китаю острів опиниться перед серйозними викликами щодо забезпечення продовольством та енергоносіями. За [словами](#) міністра сільського господарства Тайваню, державні резерви зерна становлять приблизно 5,5 місяців, і за сприятливого врожаю можуть бути збільшені до 8-9 місяців. З урахуванням приватних запасів, загальні продовольчі резерви можуть забезпечити потреби населення на період до одного року. Тайвань імпортує понад 97% своїх енергоносіїв, що робить його вразливим до зовнішніх впливів. Запаси скрапленого природного газу (СПГ) наразі становлять приблизно 8 днів, з планами збільшення до 14 днів до 2027 року. Запаси нафти можуть [покривати](#) потреби на 5-6 місяців, тоді як вугілля — на близько місяць. Ці обмежені запаси енергоносіїв створюють серйозну загрозу для стабільного функціонування економіки та життєдіяльності населення в умовах блокади.

Морська блокада як інструмент примусу є стратегічно вигідною для Китаю з кількох ключових причин, що робить її кращою альтернативою повномасштабному військовому вторгненню на Тайвань. У першу чергу, блокада дозволяє уникнути прямих бойових дій і тих численних наслідків, які обов'язково супроводжують відкритий конфлікт, зокрема величезних економічних втрат для КНР, які можуть значно послабити її економічний потенціал на глобальному рівні. Війна за Тайвань неминуче викличе великий економічну кризу, включаючи санкції, торгові обмеження, припинення інвестицій.

Більш того, Китай може маскувати блокаду під "військові навчання" або "заходи з безпеки судноплавства". Це дозволить Пекіну мінімізувати політичний резонанс, запобігаючи прямій міжнародній реакції, яка могла б бути значно жорсткішою у разі оголошення відкритої війни. У порівнянні з повномасштабним вторгненням, блокада дає Китаю більшу гнучкість у контролі ситуації і менший ризик залучення міжнародних сил до прямого втручання. Наприклад, навіть у разі, якщо США або

інші країни спробують допомогти Тайваню через поставки техніки, ефективність цих дій буде обмежена через те, що блокада дасть Китаю можливість контролювати морські комунікації.

Малоймовірно, що Вашингтон відразу приступить до прямої військової участі у конфлікті, оскільки це може призвести до масштабної ескалації через той факт, що Китай як ядерна держава володіє значним арсеналом. Хоча США можуть надати Тайваню значну підтримку у вигляді високотехнологічної зброї, розвідданими, а також дипломатичним тиском на Китай і союзників. Натомість, морська та, потенційно, повітряна блокада Тайваню є сценарієм, в якому США можуть діяти більш обережно. США навряд чи підуть на пряму військову ескалацію у разі блокади Тайваню, адже такий крок може бути сприйнятий як непряма агресія з боку Китаю, а значить, США будуть змушені діяти більш дипломатичними та економічними методами, зокрема через санкції, посилення присутності в регіоні та підтримку міжнародних організацій.

Стратегічна невизначеність щодо Тайваню

2 квітня 2025 року – у день, який Дональд Трамп назвав “День визволення” – Сполучені Штати оголосили про масштабне підвищення тарифів майже для всіх торговельних партнерів США, включаючи 32-відсоткову ставку для Тайваню.

Аналітики заздалегідь припускали, що адміністрація Д.Трампа може вдатися до економічного тиску на Тайвань, з огляду на його попередні звинувачення на адресу Тайбея у “вкраденні” американської напівпровідникової промисловості. За кілька тижнів до виборів Дональд Трамп, виступаючи в програмі The Joe Rogan Experience, [заявив](#), що, на його думку, Тайвань використовує недобросовісні бізнес-практики, і прямо звинуватив Тайбей у “крадіжці” американської чіпової індустрії.

Віце-прем’єр Чен Лі-чунь [оголосив](#), що уряд буде повноцінно брати участь у переговорах зі США, щоб мінімізувати вплив тарифів, продовжувати розвивати промисловість Тайваню, забезпечити чесну конкуренцію та розвивати справедливі та взаємовигідні відносини між Тайванем та США.

У відповідь компанія Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC) оголосила про новий інвестиційний проєкт у Сполучених Штатах, що може розглядатися як спроба зберегти доступ до американського ринку та знизити напругу у відносинах з Вашингтоном. Було оголошено про додаткові 100 мільярдів доларів на додаток до 65 мільярдів на розвиток великого напівпровідникового заводу в Аризоні. Проєкт передбачає будівництво трьох нових заводів із виробництва мікросхем, двох передових центрів із пакування чипів та великого науково-дослідного хабу, що перетворює цей проєкт на найбільшу одноразову пряму іноземну інвестицію в історії США, що забезпечує роботою понад 3000 осіб на 1100 акрах землі в Аризоні. TSMC виробляє понад 90% найсучасніших напівпровідників у світі, що частково обумовлює необхідність захищати Тайвань від блокади КНР або вторгнення.

Окрім критики щодо напівпровідників, Д.Трамп загалом неодноразово висловлював незадоволення щодо обсягу фінансування Тайванем оборони у відсотках від ВВП. Наразі Тайвань витрачає на оборону трохи менше ніж 3%. Трамп наполягає, що ця цифра має становити 10%. Під час слухань із затвердження Ельбріджа Колбі на посаду заступника міністра оборони з політичних питань, він підтвердив цю [позицію](#). Президент Вільям Лай Цін-де [заявив](#), що його уряд “готовий співпрацювати з США в усіх аспектах”, і пообіцяв збільшити видатки на оборону.

Указом №14169 президент Дональд Трамп запровадив 90-денне замороження іноземної допомоги, включно з фінансуванням у межах програми Foreign Military Financing (FMF). Вже 24 січня державний секретар Марко Рубіо офіційно [доручив](#) призупинити майже всі зобов'язання США щодо зовнішньої допомоги, включаючи розподіл коштів FMF. Водночас Тайвань [став виключенням](#), що забезпечило подальше надання військової допомоги в межах Taiwan Enhanced Resilience Act. Хоча це дещо знижує вірогідність ризик негайного скорочення фінансування, що викликає занепокоєння у Тайбеї, незрозумілим залишається майбутнє програми FMF з урахуванням дедалі більш транзакційного підходу США до безпекового партнерства.

Крім того, строки ключових поставок, таких як безпілотники MQ-9B, ракетні системи HIMARS та винищувачі F-16V, можуть затягнутись, оскільки Пентагон проводить комплексний перегляд політики експорту озброєнь. Це може змусити Тайбей переглянути оборонну стратегію та розподіл ресурсів.

Показово, що саме під час першої адміністрації Д.Трампа обсяги американських оборонних поставок до Тайваню стали рекордними за останні роки: загальна сума угод у межах програми Foreign Military Sales (FMS) сягнула близько 18 мільярдів доларів, зокрема включаючи масштабну угоду на 8 мільярдів доларів щодо постачання 66 винищувачів. Для порівняння, за вісім років президентства Барака Обами обсяги FMS становили 14 мільярдів доларів (хоча ще 6,2 мільярда доларів припадали на прямі комерційні продажі), тоді як за чотири роки Джо Байдена — лише трохи більше 8 мільярдів.

Окрім зазначеного, надзвичайно важливою формою військової підтримки Тайваню стала Програма президентських прямих поставок (Presidential Drawdown Authority, PDA), яка дозволяє швидко передавати озброєння та техніку безпосередньо з наявних резервів армії США у кризових ситуаціях. За адміністрації Д.Байдена Тайвань неодноразово отримував допомогу в межах PDA — зокрема, [в липні 2023-го](#), [вересні](#) та [грудні 2024 року](#).

Втім, у контексті чинного замороження зовнішньої допомоги, запровадженого президентом Трампом, подальше надання PDA-допомоги Тайваню може опинитися під жорсткішим контролем, супроводжуваним затримками чи навіть скороченням підтримки. Під час слухання в Сенаті тодішній кандидат на посаду міністра оборони Піт Гегсет [підкреслив](#), що пріоритети США мають зосереджуватися виключно на власних національних інтересах і рівні бойової готовності американських збройних сил. Це залишає майбутнє PDA-допомоги Тайваню також під питанням.

Відтак, хоча Тайвань тимчасово став виключенням з-під дії обмежень, загальний вектор зовнішньої політики США сигналізує про зростаючу умовність і вибірковість у наданні безпекової підтримки. У центрі уваги — не лише стратегічна доцільність, а й відповідність союзників вимогам Вашингтона щодо самозахисту, внеску у спільну безпеку та економічної ефективності партнерства.

Через таку траєкторію існує ризик руйнації стратегічної довіри між Вашингтоном та Тайбеєм у той час, коли саме єдність між двома партнерами критично важлива для стримування КНР. Введення тарифів та критика політики Тайваню щодо оборонних витрат викликає у Тайбеї сумніви відносно спроможностей США виконувати взяті на себе зобов'язання. Потенційно це може спонукати Пекін протестувати готовність США захищати Тайвань у випадку небезпеки. Більш того, якщо виробництво напівпровідників більшою мірою буде передислоковано до США, геостратегічне значення острова може зменшитися, нівелюючи один із ключових факторів, що обумовлює зацікавленість США. У ширшому контексті конкуренції між США та Китаєм такий розвиток подій створює виклики для реалізації Індो-Тихоокеанської стратегії США.

Висновки

Стратегічне змагання між США та Китаєм є не лише боротьбою за глобальну гегемонію, а й зіткненням двох кардинально різних світоглядів і філософій про міжнародний порядок та роль кожної з відповідних держав у ньому. Кожна зі сторін прагне ствердження своєї моделі розвитку, що відповідає їхнім історичним досвідам, культурним цінностям і національним амбіціям. Для Китаю це, зокрема, виправлення “історичної несправедливості” та відновлення величі своєї цивілізації, тоді як США, спираючись на принципи демократії та універсальних цінностей, намагаються підтримувати існуючий міжнародний порядок. У результаті, це протистояння переростає в багатовимірне стратегічне суперництво, що охоплює не тільки економіку та військову силу, але й технології, ідеологію та культуру.

Глобальні наслідки цього протистояння є масштабними. Вони проявляються у формуванні нових блоків і союзів, фрагментації світової торгівлі, перерозподілі ланцюгів постачання, а також у політизації технологій і технологічних стандартів (5G та мобільні комунікації, ШІ тощо). Багато країн опиняються під тиском обирати сторону або балансувати між двома силами, що ускладнює зовнішню політику і загрожує їхній стратегічній автономії. Зростає конкуренція за вплив у таких регіонах, як Південно-Східна Азія, Африка та Латинська Америка, де Китай пропонує інфраструктурні інвестиції в рамках ініціативи “Один пояс — один шлях”, а США відповідають посиленням безпекових і економічних партнерств. Протистояння також впливає на глобальне управління — зростає параліч міжнародних інституцій, поглиблюється розрив у підходах до питань клімату, кібербезпеки та прав людини. Усе це створює нову реальність, у якій міжнародна система стає дедалі більш поляризованою і непередбачуваною.

І хоча конфронтація буде набирати нових форм, наріжним каменем, що визначатиме її траєкторію, залишиться ситуація у Тайваньській протоці. Одним із можливих сценаріїв розвитку є збереження статусу-кво: Тайвань залишатиметься де-факто незалежним, а Китай продовжуватиме наполягати на принципі “єдиного Китаю”. Проте цей статус є вразливим через постійне нарощування військових спроможностей з обох сторін. Внутрішня політична ситуація на Тайвані також сприяє збереженню статусу-кво. Тайванці, особливо молодь, ідентифікують себе як окрему націю, і не підтримують інтеграції з Китаєм. Політичні сили на Тайвані підтримують суверенітет острова, відмовляючись від ідеї об’єднання з КНР.

Інший можливий сценарій — військова ескалація. У разі нападу Китаю Тайвань, ймовірно, отримає значну військову допомогу від США. Китай може почати з кібератак і авіаційних операцій, а також спробувати захопити ключові інфраструктурні та військові об’єкти острова. Такий сценарій передбачає серйозні ризики для стабільності в регіоні.

Блокада Тайваню є ще одним можливим сценарієм розвитку подій, який може бути частиною стратегії Китаю для примушення острова до політичних поступок без необхідності проводити масштабне військове вторгнення.

Ситуація навколо Тайваню залишається найбільш вибухонебезпечним вузлом у протистоянні США та Китаю, здатним спровокувати масштабну кризу з глобальними наслідками. У ширшій перспективі це суперництво вже трансформує міжнародну систему, визначаючи нову архітектуру глобальної безпеки, торгівлі й технологічного розвитку.